

LA INDÚSTRIA, ELS SERVEIS I EL PLANEJAMENT
URBANÍSTIC A LA REGIÓ METROPOLITANA
DE BARCELONA

ANTONI LUCCHETTI

Jurista. Regidor d'Urbanisme de l'Ajuntament de Barcelona

SUMARI

1. La transformació de la base econòmica de la ciutat

2. Les estratègies d'actuació urbanística

ABSTRACT

La terciarització de la base econòmica de Barcelona és fruit no només de canvis en l'estructura de l'ocupació, sinó també de modificacions en la localització d'activitats econòmiques a l'espai metropolità. Així, tot i mantenint encara una activitat industrial molt important, el municipi de Barcelona veu com la indústria tendeix a desplaçar-se cap a la resta de la Regió Metropolitana i encara més enllà. Enfront d'aquesta tendència, l'actuació urbanística ha de plantejar-se com objectiu prioritari la permanència de l'activitat manufacturera i adoptar estratègies necessàries (en el camp de la normativa, la promoció i la gestió) per aconseguir-ho.

La terciarización de la base económica de Barcelona es fruto no sólo de cambios en la estructura del empleo sino también de modificaciones en la localización de actividades económicas en el espacio metropolitano. Así, pese a mantener todavía una actividad industrial importante, el municipio de Barcelona ve cómo la industria tiende a desplazarse hacia el resto de la Región Metropolitana y aún más lejos. Frente a esta tendencia, la actuación urbanística tiene que ponerse como objetivo prioritario el mantenimiento de la actividad manufacturera en la ciudad y adoptar las estrategias necesarias (en los campos de la normativa, la promoción y la gestión) para conseguirlo.

La tertiarisation de la base économique de Barcelone est le fruit non seulement des changements dans la structure de l'occupation mais aussi des modifications dans la localisation des activités économiques dans l'espace métropolitain. Ainsi, tout en maintenant une activité industrielle importante, la municipalité de Barcelone voit comme l'industrie tend à se déplacer vers le reste de la région métropolitaine et encore plus loin. Devant cette tendance la politique urbanistique doit avoir comme objectif prioritaire le soutien de l'activité manufacturière de la ville et doit adopter les stratégies nécessaires (dans le champ de la normative, la promotion et la gestion) pour l'obtenir.

LA INDÚSTRIA, ELS SERVEIS I EL PLANEJAMENT URBANÍSTIC
A LA REGIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA

1. La transformació de la base econòmica de la ciutat

En els darrers deu anys s'ha produït una gran transformació de l'activitat econòmica que es duu a terme a Barcelona i a l'entorn del seu territori. El sector terciari s'ha desenvolupat més que d'altres i ha pres la primacia de la dinàmica econòmica barcelonina. Més del 60% dels treballadors i treballadores de Barcelona ho fa en el sector de serveis. El 31% ho fa a l'industrial, quan fa uns pocs anys la situació era al contrari. Aquest procés és, amb ritmes distints, similar al de la Regió Metropolitana.

Aquesta transformació productiva s'està fent lògicament al mateix temps que els usos del sòl de la ciutat estan canviant. Són processos que s'influeixen i es reforcen mútuament. La indústria es trasllada de Barcelona cap a la Regió Metropolitana i d'aquesta més enllà. Els sòls que ocupava passen a utilitzar-se com a centres de serveis i de residència: Hispano Olivetti i Diagonal Mar en són exemples recents a Barcelona, l'eix Macià a Sabadell. Però a la vegada, la pressió dels serveis per aconseguir situacions centrals, i no només a Barcelona i a l'Eixample, força el desplaçament de les indústries que aconseguen preus assequibles fora de la ciutat i revaloritzen els actius immobiliaris al centre. La pressió fins i tot arriba a afectar la residència, com és evident a tots els centres de les ciutats metropolitanes i especialment a l'Eixample de Barcelona, on la terciarització és molt forta al voltant de la zona central.

Aquest és un fenomen generalitzable a la major part de les zones urbanes europees. És el que s'ha anomenat la *terciarització* de les ciutats centrals, el desplaçament de l'activitat industrial i la substitució pels serveis, que a la majoria de les economies avançades es converteix en el sector preponderant.

Barcelona i la Regió Metropolitana tenen, però, especificitats. En primer lloc, disposaven d'un sector industrial molt més potent, relativament parlant, que el que era habitual a la majoria de ciutats sem-

blants i que va configurar el seu caràcter. I ara, malgrat l'intens procés de terciarització, el continuen tenint. A Barcelona, el 30% de l'ocupació és encara industrial o hi està vinculada, i més del 40% a l'entorn metropolità. Això és avui a Europa poc corrent. Continuem sent un cas atípic. Barcelona ciutat és encara el centre industrial més important d'Espanya.

En segon lloc, Barcelona no és la capital d'un estat i per tant no té el component que l'Administració i els serveis col·laterals suposen a les capitals estatals. Barcelona no és tampoc un centre financer internacional, i tal com estan les coses no ho serà en un futur previsible. I Barcelona tampoc no és la seu de grans empreses internacionals, base del desenvolupament del terciari en moltes zones urbanes.

Aquests darrers factors, capitalitat, finances i grans empreses, són els que garanteixen que els serveis puguin convertir-se en l'eix econòmic per a una ciutat i els que permeten assegurar una bona posició futura. Com sigui que en el cas de Barcelona i la Regió Metropolitana aquests factors citats no són els impulsors dels serveis, cal preguntar-se quina és la base sobre la qual s'ha produït el canvi productiu.

El principal motiu ha estat la creació d'una xarxa de serveis públics abans inexistent i que ara té una estructura bastant potent: hospitals, escoles, centres culturals i cívics, etc. Això ha generat en els darrers dotze anys un ampli i nou sistema públic, que, tot i que està encara lluny del que seria desitjable i necessari, dona ocupació i serveis a un important sector dels ciutadans.

A continuació, i no té menys importància, hi ha l'externalització de moltes funcions que estaven integrades a les empreses i que ara se situen fora. Molts treballadors classificats com a industrials s'han convertit ara en treballadors de serveis, fent, això sí, les mateixes funcions. En el procés no hi ha hagut «creació» de nova ocupació, sinó transformació empresarial i estadística. El fenomen ha creat moltes expectatives, sense base real, en la

potencialitat dels serveis, en fer aparèixer com a nou una simple transferència.

Tampoc no cal oblidar que hi ha hagut un creixement real dels serveis per l'aparició d'unes «indústries» del lleure i del consum, que han estat acceleradors econòmics de la ciutat, i també l'expansió dels centres de serveis complementaris a les empreses: tecnologia, informàtica, personal, marketing, fiscalitat, etc. Però tot això s'ha fet dins un àmbit molt domèstic, dimensions empresarials petites i abast regional.

2. Les estratègies d'actuació urbanística

Quina és, per tant, la política a seguir? La Regió Metropolitana i Barcelona tenen molt bones oportunitats si saben conservar la base industrial i facilitar la transició cap a sectors més tecnològics. La diversitat productiva, la base industrial i uns serveis complementaris eficients i dinàmics són el futur. Però ara bé, si se segueix destruint o relocant la indústria actual, no hi haurà possibilitats de transformar-la i aprofitar la mixtura indústria/serveis, que pot ser la nostra potencialitat. Per tant, és un objectiu clar la permanència de la manufactura i a la vegada possibilitar i ajudar a la seva transformació i modernització.

L'urbanisme té aquí un paper estratègic a fer. Primer, desactivar el mecanisme de l'expectativa de canvi d'ús del sòl industrial, que congela inversions amb l'esperança d'aconseguir plusvàlues immobiliàries molt importants. En segon lloc, adaptar normes i hàbits per facilitar la implantació de noves formes industrials, que són perfectament compatibles amb la residència i necessiten de la proximitat de serveis i d'altres indústries. És a dir, transformar sòl industrial per refer la xarxa industrial i de serveis col·laterals. Una ràpida mirada al plànol de Barcelona ens assenyala els punts «calents»: Sant Andreu-Sagrera, Poble Nou, Zona Franca. Si repassem la regió, també en trobarem; el Prat, Cornellà i Badalona per exemple. Però també l'Eixample, que és sorprenentment un districte industrial tan important com els anteriors.

Les estratègies d'actuació han de ser diverses, en funció de les zones i les seves característiques, però imaginatives, cooperatives amb el món privat i urgents.

La primera i principal estratègia és, òbviament, renunciar a la substitució en massa dels usos industrials pel terciari. És a dir, una estratègia conservacionista de l'ús industrial, al marge, si es vol, de qualsevol consideració respecte a la situació real i concreta de la indústria que ocupa el sòl. Aquesta estratègia només admet alguna excepció pel que fa als lligams entre les diferents zones urbanes: viabilitat i connectivitat dels barris que han quedat «aïllats». Serien els únics casos en els quals el canvi d'ús fóra acceptable. En el cas de la viabilitat, millora les condicions del sòl industrial restant i en el de la connexió de barris, elimina segregacions històriques.

La segona estratègia seria «facilitar» la transformació de la indústria actual cap a la «nova indústria». Aquesta és una estratègia de promoció, de contacte i d'habilitació del sòl i el sostre a les noves necessitats. És per descomptat una estratègia de col·laboració amb el món privat. I també clarament innovadora respecte d'allò que ha estat habitual. Com a l'anterior, cal fer una matisació: no hem d'accelerar els processos de reconversió de la indústria «tradicional». Si aquesta funciona correctament i no hi ha implicacions al medi ambient, l'hem de deixar que maduri sola.

El motiu és principalment la protecció de l'ocupació que genera i la dificultat d'adaptació dels treballadors als nous sectors, però també la conservació de tècniques, mètodes i oficis que no és bo per a ningú que desapareguin massa ràpidament.

La tercera línia és promoure un nou sector immobiliari que no solament promogui sostre industrial, sinó que el «gestioni» amb un sentit logístic.

I finalment, la quarta és la modificació de les normatives que regulen la implantació industrial, tot introduint-hi criteris d'externalitat per subsistir els actuals, basats en paràmetres tècnics de producció.